



# אשכול

## העלון השבועי של תלמידי ישיבת "כרם ביבנה".

"כֹּכֵר עֹלָם יְהִיָּה עֲדִיק" לעת מן האש הישיבה רוב חיים יעקב גלתינט ז"ל בן הרבא ישראל אלעד ז"ל (תתלים קיבו)

### "על ערן החלון"



### פרשת נז

ד' חשוון

ה'תשע"ג

גיליון מס' 232

(שנה יששית)

זמני השבת

החלפת שבת	החלפת שבת
16:22	17:38
16:42	17:40
16:43	17:40

### אוהד דהן (ו')

#### "פסיפס של חלונות" ז.א

מרחב של חלונות.  
היוהר שלא לטעות.  
מרחב של חלונות.  
אך לאן צריך לדאות?  
חלונות היוצרים  
פסיפס של חיים.  
את מי אפתח  
ואת מי אשאיר.  
ממי אקבל פיסה של איר?  
איר לנשימה.  
איר לנשימה.  
אך האם התמונה תהיה בסוף  
שלימה?

מרחב גדול של חלונות מחולקים הפתוחים אל האופק...  
שדות פתוחים בלי גבול...  
מטוס חולף...  
ולרצ נדמה שאותם ריבועים יוצרים תמונת פסיפס מיוחדת.

לא זה לא פתיחה לשיר נוסף. אך תתפלאו לשמוע שמכל הפרטים הללו נוצר שיר זה. אם נתבונן, נבחין שחיי של האדם יסוכמו בעצם, בבחירות האישיות שבחר לבחור בחייו. במהלך חיי האדם עומדים לנגד עיניו הרבה מאוד חלונות המציעים מגוון רב של דרכים, ומכל בחירה ייווצר חלק בתמונת חייו הכוללת. פעמים שמתלבטים אנו בין שני חלונות בשאלה שעולה אשר ממי נקבל את 'פיסת האוויר' והשלמות עם חיינו. פעמים שהתלבטות זאת אינה כ"כ גורלית, כאשר כיוון חיינו ידוע לנו במידה מסוימת. אך לפעמים זו ממש שאלה שיכולה ליצור שתי מציאויות שונות בתכלית. פעמים התלבטות זו נובעת מעצם העולם שאותו אדם הגיע ממנו, ומתפיסת העולם שלו. כל שינוי ולו הקטן ביותר מאותו עולם, יצטרך לעבור בדקויות ביטחונית למכביר. מקבילה מסיימת למעבר במחסום.

אין ספק שרצונות לשינויים משמעותיים בחיים לא נולדים ביום בהיר. הרבה פעמים הסיבה לרצון לשינוי משמעותי נובע מכך שהאדם מרגיש שהמציאות הנוכחית שהוא נמצא בה כעת איננה תואמת כלל לכוחותיו. לפעמים ישנן נורמות חברתיות מסוימות, שבהגדרתן אינן קלות לביצוע כלל וכלל, אבל הנמצא באותה חברה, ומוצא את עצמו מתקשה באותו מצב, בעל כורחו ירגיש פחות מאותה חברה, שאולי תרומתה יכולה להיות חיובית, אבל טבעה לרחוק את המתקשים להרגיש פחותים מן השאר, מה שאינו נכון בהגדרה. שכן נורמה זאת, על אף שפשטה בחברה כולה, לכשעצמה, הינה קשה לביצוע במידות לא מבוטלות, שאפילו לאלה שעומדים בה, גורמת עדיין להתנדנד מצד לצד מפעם לפעם.

כל זה בעצם, מביא את האדם לחשוב מה קורה עם חיינו במצב הנוכחי. האם הם בשביל הנכון? האם בעוד עשרים שנה יראה את מי שרצה לראות? יש אידיאלים גדולים. אבל איפה אני בכל האידיאלים האלה. שאלות אלו ואחרות, מתחילות לסרוק קצת את קירות הזכוכית של אותו העולם שהאדם נמצא בתוכו, וגורמות לו להתחיל לחשוב על שינוי. אך עדיין שבירת 'נורמה' (בגרשיים כמובן) טומנת בתוכה קושי גדול, מה שמעכב את הצעדים הראשונים בדרך לשינוי המשמעותי הנצרך. אך תמיד צריך לזכור ולהבין יסוד חשוב. שבעצם, הבחירה צריכה תמיד להתבסס ולקרר, מתוך ההכרה העצמית ומידת היכולות של כל אחד ואחד מאיתנו. אף אחד לא רוצה למצוא את עצמו בתוך עולם, שאולי מנקודת המבט של אותה חברה יראה תואם, אך עליו הוא גדול. 'האוויר לנשימה', מסמל בשיר את רמת הגשמיות בחיי האדם, 'האוויר לנשימה' את רמת הרוחניות. וכל אחד מאיתנו יצטרך לבנות לו מסלול שבנוי משניהם, רק במיוזגים שונים, לפי כוחותיו שלו.

סיבה נוספת להופעת רצונות לשינויים גדולים וקטנים כאחד, נובעת גם היא ממקום עמוק בנפש. פעם יתחיל קצת לצאת אל הפועל. ופעם יחזור אל עולם המחשבה והאפשרויות. פעם יהיה לגיטימי. ופעם כבר לא. פעם רגש אחד מושך אותו לעשות כך. ופעם אומר לו תעשה אחרת.

משהו קורה בתוככי האדם.  
ע"פ ההיבט הפסיכולוגי הפשוט, כל רגש שכזה, מגיע בעצם, מהרצון של האדם בהגדרה עצמית מסוימת, כתוצאה מחסר נפשי מסוים. יש אחד שהוא מרגיש בודד במקצת ולא מעורה בחברה, אז הרגש יגיד לו שאם ילמד לימודים אקדמיים, יעריכו אותו יותר ויקל לו להתערות בחברה. ויש אחד שייקח בדיוק את אותו חסרון בנפש לכיוון אחר בתכלית. הוא יחליט שמבחינתו אינטנסיביים במכון כושר יגידו אותו כאדם מוצלח ואהוב. שני כיוונים שונים, אך החסר הנפשי העמוק, הזועק להגדרה חיובית חדשה. ובעצם אותו האדם בעולמו, מנסה לבנות לו דמות חדשה בנבכי חייו החברתיים, הלא תמיד פשוטים וצולחים.

לעילוי נשמת  
מרת דבורה בת ר' אהרון ז"ל  
נלב"ע ב' בסיון תשע"א  
ת.נ.צ.ב.ה.  
הוקדש ע"י משפחת יוסקוביץ

מהלך זה בהסתכלות ראשונית הינו לכאורה בבחינת 'שקר'. שכן אותה החלטה ללכת ללימודים אקדמיים או לחילופין לאימונים במכון כושר יגידו אותו כאדם מוצלח ואהוב, שאמרה לו שזה הדבר הטוב ביותר שהוא צריך לעשות באותה תקופה בחייו, ולכן הוא פנה לעשות כך. אלא מעורב פה הרבה מאוד טונים של חסכול וכאב מניסיונות כושלים לקבל את אותו חסר, שהם בעצם אלו שהובילו אותו לאותו מעשה. ובפועל, הרבה מאוד רגש שולט בתמונה. ובעצם אותו אדם מחפש כיוונים חדשים לנפשו, אשר יסתירו את הדמות השלילית שתפס בה את עצמו עד כה.

מבלי רצון להעביר ביקורת על אותו האדם המתקשה, סוף כל סוף יש להבחין במציאות כפי שהיא, ולומר, שמהלך זה אין מקורו במידת האמת. שכן איננו נבנה מעבודה מעשית- פנימית של תמונת חיובית חדשה, שתגרום באמת לאותו אדם להסתכל על עצמו בצורה חיובית עמוקה, ושבמילא גם תגרום את אמונתה של הסביבה באותה תדמית. אלא האדם עוטה על עצמו כל מיני דמיות מולבשות, ע"י מעשים שונים שמגדירים את אותה הדמות, אך הם לא באמת 'הוא' במהותו. והסביבה קולטת זאת וממשיכה להתייחס אליו כפי המבט הראשוני השלילי. ואין תשנה את המבט אם הוא בעצמו עדיין לא שינה את ההסתכלות הזאת בעצמו ע"י עבודה אמיתית, ועדיין מגיחים להם מבין כותלי הדמויות הברדיות אותות פחד מכך שיגלו באמת מי הוא חושב שהוא.  
פחד זה מוקרן לחברה, וגם ללא שום מילה שיוציא מפיו בנושא, מהחברה מוקרן כלפיו בחזרה, בבחינת 'נבואה שמגשימה את עצמה'.

אך יש לדעת ש - 'שקר' יכול להיות גם 'קשר' בחילופי אותיות. כי באמת, יכול להיות שאותו אדם לא היה מגיע לאותם הישגים שזמנו לעיל כלל וכלל. וזאת, בגלל אותה תדמית עצמית ירודה, אשר טומנת בתוכה כוח גדול לקרקע אותו חוק אל הקרקע. אבל עכשיו שהוא זקוק לאותו חסר נפשי, הוא יהיה מוכן לעשות כל דבר שיביא אותו להרגיש את מילואו, ושייתן לו להגדיר את עצמו מחדש. ופתאום אותו האדם מקבל כוחות עילאיים ממש, ביכולת עמידה ביעדים שהציב לעצמו, ובא להשיג הישגים גדולים. וזאת מחמת הצמא לאותה הגדרה חדשה, שתחכה לו בסיומו של יעד.  
וזה גם מה שמסביר איך פתאום אנשים שלא היו מוצלחים פתאום הפכו לכאלה. הרצון להגדרה חדשה בעיני הסביבה דחף אותם לכך.  
נמצא, שטמון פה מקור אנרגיה אדיר ממש, למטפלים ואנשי מקצוע, ובכלל לאדם עצמו בהעלאת חייו אל מסלול העשייה, לבוא להביא אדם מיואש להשגת יעדים, שהם לכשעצמם, מבלי ההסתכלות על המטרה הכללית של בניית תדמית פנימית חדשה, הישגים מרשימים עד למאוד, שגם יועילו לאדם רבות בחייו. וזאת ע"י שיראו לאדם שלפניהם איך יוגדר והיה ויקיים את יעדיו.

מה שהזהירה תורה ולא תתורו אחרי לבבכם זו מינות, היינו שהאדם מוזהר להכניע ולשעבד את רצונותיו, כדי שיהא השכל חופשי מנטיות הרצון וממילא יכיר האמת המוכרחת לכל בן דעת שהקב"ה ברא את העולם, והכפירה אין לה שום מקום בשכל האדם כי אם ברצונותיו לתאוותיו... והמצווה להאמין היינו שלא יגביר תאוותיו על שכלו<sup>4</sup>. עכ"ד דברי ר' אלחנן.

זה מה שמכנים היום 'להפוך חולשה לאידיאולוגיה'. נער צעיר רוצה לפרוק עול כי זה יותר כיף, וכשלאחר מכן הנשמה שלו מייסרת אותו בהרהורי חרטה, הוא ממציא לעצמו הסברים יפים. משכנע את עצמו ש'הר"מ לא ענה לשאלות שלי באמונה'. כל אלו אינן הסיבות האמיתיות, אלא חומת המגן שהוא בנה לעצמו.

ואף על פי שכלפי חוץ יש לו טענות לוגיות, הן אינן הסיבות האמיתיות לכפירה. אמר פעם מי שאמר, שאם היהדות היתה מסתכמת בלבוא לבית כנסת ביום ראשון בצהריים, כמעט ולא היו דתלשי"ם. וכמו שמביא ר' אלחנן שם מהגמרא בסנהדרין (ס"ג ע"ב) ש"לא עבדו ישראל עבודה זרה אלא כדי להתיר להם עריות בפרהסיא". כלפי חוץ היו להם קושיות באמונה, אבל חז"ל יורדים לעומק הנפש שלהם וקובעים ברורות - המניע האמיתי הוא תאוות!

וכך כותב גם הרב קוק (אדר היקר עמוד ל"ז): "הכפירה המוסרית היא לעולם היסוד לבנין הכפירה המתדמה למדעית שאין לה כל יסוד מצד עצמה"<sup>5</sup>. כלומר, כלפי חוץ המדע מציג שאלות תיאולוגיות כבדות משקל. אך היסוד של כל השאלות הללו זה 'הכפירה המוסרית', הרצון לעשות 'מה בראש שלי'.

יוצא מדברי ר' אלחנן, שככל שהתאוות גדולות יותר כך הסיכוי להגיע לאמת על ידי מחקר קטן יותר.

ולפי דבריו, חשבתי לבאר את דברי ר' נחמן:

כאשר היו התאוות קטנות יותר, והקושי להיות דתי היה יחסית קטן, אזי היה עלינו חובה לבסס את אמונתנו בשכל, להעמיק חקר בידיעת הבורא. אך כיום שהתאוות גדולות שבעתים ממילא מי שיתעסק במחקר - הסיכון שהוא יגיע מכך לכפירה גדול מאד, ולכן יש 'איסור גדול מאד להיות מחקר'.

וכעין זה קצת מצאתי אח"כ שכתב ר' אלחנן עצמו (סימן י"א אות ט') שגם מי מהקדמונים שהתיר להתעסק בפילוסופיא "אין ההיתר אלא היכא דלא שכיח היזקא היינו באנשים שמילאו כרסם בבשר ויין כלשון הרמב"ם (עיין יסוה"ת פ"ד הי"ג) ואשר יראתם קודמת לחכמתם שכל הרוחות שבעולם לא יזוזום ממקומם, באלו אמרו שמצוה להן לברר

אחד מיסודות משנתו של רבי נחמן מברסלב זצוק"ל זה האמונה התמימה. "עיקר היהדות", כתב ר' נחמן (ליקוטי מוהר"ן תניינא תורה יב), הוא רק לילך בתמימות ובפשיטות בלי שום חכמות<sup>1</sup>. ולא עוד אלא ש"הוא איסור גדול מאד להיות מחקר חס ושלום וללמוד ספרי החכמות חס ושלום" (תורה י"ט), ולכן על האדם "להרחיק עצמו מאד מאד לבלי לעיין כלל בספרי המחקרים הפילוסופיא... וזה כלל גדול ויסוד ועיקר בעבודת השם, להיות תם וישר לעבוד אותו יתברך בתמימות בלי שום חכמות וחקירות" (תורה מ"ד)<sup>2</sup>. ובמקום אחר (חי מוהר"ן עמוד ת"ח-ת"כ). העיד תלמידו ר' נתן על התבטאויות חריפות ביותר של ר' נחמן כנגד ספרי המחקרים.

וצריך להבין - הרי רבותינו הראשונים, שמפיהם אנו חיים, כן עסקו בחקירות? וכיון שאין צד לומר שגדולי עולם אלו פעלו שלא כדין, על כרחנו לומר שבתקופתם לא היתה בכך בעיה ורק כיום חל שינוי מסויים, הגורם לכך שיש "איסור גדול מאד להיות מחקר".

ואם כן, שומה עלינו להבין מהו אותו שינוי?

הגמרא בברכות (י"ב ע"ב) דורשת: "ולא תתורו אחרי לבבכם - זו מינות". שואל ר' אלחנן וסרמן<sup>3</sup>: "ולכאורה סיבת המינות היא מקילקול הדעת והשכל, ומקום משכן הדעת באדם הוא בראש ולא בלב, וא"כ היה ראוי להזהיר לא תתורו אחרי דעתכם וראשכם"?

ועוד הקשה, על מה שפסק הרמב"ם (סה"מ מצווה א') שיש מצווה להאמין בהקב"ה - איך שייך לצוות על כך הרי "האמונה בהש"ת ובתורתו היא מידי דממילא, וממה נפשך - אם יש לו האמונה הזאת אין צורך לצוותו שיאמין ואם ח"ו נכרתה האמונה מלבו, אין בידו להשיבה"?

לכן כתב ר' אלחנן, שכאשר נתבונן נמצא ש"האמונה שהקב"ה ברא את העולם היא מוכרחת לכל בן דעת אם רק יצא מכלל שוטה, ואין צורך כלל לשום פילוסופיא להשיג את הידיעה הזאת!"

נו, אז איך יש כופרים?

קל וחומר משוחד. אם שוחד משפיע, טוען ר' אלחנן, אפילו על דיין ירא שמים גדול "כל שכן אנשים המשוקעים בתאוות עוה"ז אשר היצר הרע משחד אותם ואומר להם הרי לפניך עולם של הפקר ועשה מה שלבך חפץ, עד כמה יש כח בנגיעה הגסה הזאת לעזור עיני שכלם כי בדבר שהאדם משוחד לא יוכל להכיר את האמת אם היא נגד רצונותיו... ומעתה אין תימה מהפילוסופים שכפרו בחידוש העולם כי כפי גודל שכלם עוד גדלו יותר ויותר תאוותיהם להנאות העולם הזה".

"היוצא מזה", ממשיך ר' אלחנן, "כי יסודי האמונה מצד עצמם הם פשוטים ומוכרחים לכל אדם שאינו שוטה... ומעתה מובן היטב

<sup>1</sup> וכן כתב שם תורה י"ט: "עיקר התכלית והשלימות הוא רק לעבוד השם בתמימות גמור בלי שום חכמות כלל". בהמשך שם טוען ר' נחמן כנגד אלו שאומרים ש"עיקר השגת התכלית הוא ע"י חקירות וחכמות חיצוניות שלהם", שזו תפיסה מאד אילטסטית כי "אם כן לא ישיגו התכלית רק מתי מעט מעט מאד דהיינו הבעלי שכל פילוסופים ומה יעשו קטני הערך שאין להם שכל כזה לחקור חקירות לדעת המושכלות שהם רוב ועיקר העולם איך ישיגו הם את התכלית? הוא רק על ידי תמימות דייקא!" ובליקוטי מוהר"ן קמא (תורה ה' אות ד'): "צריך לפנות את המוחין מחכמות חיצוניות וממחשבות זרות שלא יחמיץ את חכמתו בחכמות חיצוניות".

<sup>2</sup> ועיין עוד שם ש"באמת אחר כל החכמות אפילו מי שיועד חכמות באמת אחר כל החכמות צריך להשליך כל החכמות ולעבוד את ה' בתמימות בפשיטות גמור בלי שום חכמות, וזה היא החכמה הגדולה שבכל החכמות לבלי להיות חכם כלל, כי באמת אין חכם בעולם כלל ואין חכמה ואין תבונה נגדו יתברך והעיקר הוא כי רחמנא לבא בעי".

<sup>3</sup> 'דוגמאות לביאורי אגדות על דרך הפשט' סימן א'. נדפס בסוף ספרו 'קובץ הערות' על מסכת יבמות. נדפס גם אח"כ בקובץ מאמרים.

<sup>4</sup> ועיין שם עוד שהוסיף לבאר עוד כמה עניינים באמונה על פי יסוד זה. וכן שם בסימן י"ב אות ח'-ט' הוסיף לבאר לפי מה שכתב ש"י סודי האמונה מוכרחין ודעת האדם מצד עצמה לא תתן מקום לכפירה ורק רצון האדם לפריקת עול מטה את שכלו לטעות בדברים פשוטים ומוכרחים" את דברי ר' חיים שאין פטור אונס בכפירה, ועוד כמה עניינים.

<sup>5</sup> לאחר זמן ראיתי בברכת שמואל (קידושין סימן כ"ז סוף אות א') שהביא דברי ספר הישר לר"ת (בתחילת השער השלישי): "ואפשר שתהיה רוב החכמה משחית ומחסר האמונה כגון חכמת האפיקורסין והמינים והפילוסופים אשר אינם מאמינים בתורה הקדושה, וזהו מפני רוע חכמתם וכאשר יתקבץ בחכמה הרעה לב רע ומידות גרועות תאבד האמונה עד תכליתם כי לא תחסר האהבה מפני הלב הרע בלבד אל מפני לימוד חכמות רעות ויתחדשו בלב עניינים רעים אשר ישיחיתו מוצא האהבה וישוּב מקורה מעיין נפש ומקור משחת"ו. וע"ע ברבינו יונה על הפסוק במשלי (כ"א, ב') 'כל דרך איש ישר בעיניו ותוכן לבות ה' ש"מדות האדם וטבעו ישרים בעיניו ולא יכיר בסלף עניינים ועיוותם, אמנם השי"ת עוזר האדם ומתקן מדות לבו".



מי שלומד חכמות יש לו, מטבע הדברים, שאלות ותהיות, ולכן כשנוצר קושי חריג לקיים מצוות, האינטרס מעצים את הספיקות, ומקשה מאד על מסירת הנפש.<sup>8</sup>

לאחר זמן, ראיתי דברים דומים בספר של כבוד הרב שלום ארוש שליט"א (בגן האמונה עמוד שי"ז):

"צריך להיזהר מאד לא להסתכל בשום ספרי חקירה, כי הדעות של ספרי חקירה מזיקות מאד, ומקלקלים את האמונה הפשוטה, שהיא יסוד ושורש כל היהדות. כי מי שלומד, חס ושלום, בספרי המחקרים והפילוסופים, נכנס בלבו ספיקות וכפירות. כי כל אדם נולד עם רשעות, כי טבע כל אדם נמשך אחר רשעות. היינו אחר תאוות רעות של העולם הזה, רחמנא ליצלן. אלא שמחמת יראת העונש הוא שובר את תאוותו, ונכנס בדרכי ה' יתברך. אבל כשלומד באותם ספרים של החקירות, חס ושלום, אזי מוצא לעצמו ספיקות וכפירות, שהם סיוע לרשעות שלו, שיש לו בטבעו".

<sup>8</sup> אמנם הרב בלוק (פרקי קנין דעת עמוד נ"ז) ביאר את דברי היעב"ץ באופן אחר, שאחרי שהם התרגלו ללמוד את שאר החכמות בלא השלכות מעשיות, אז גם כשהם ניגשו אל התורה הם ניגשו אליה "כאל עסק אינטלקטואליסטי, וזה היפך התורה כי התורה כולה מכוונת דווקא לקיום, ולהתאמה בין חכמה ומעשה". אגב, דבריו אלו מעוררים מחשבה על כל לימוד התורה האקדמי...

הרב נתנאל ברקוביץ שליט"א  
בוגר הישיבה ותלמידו של רה"צ זצ"ל

כל אותו הזמן שהיו נח ובני משפחתו בתיבה היו ככעין סמינר ארוך של חסד. הצלתו של נח היתה ע"מ להקים את העולם מחדש ולצורך כך צריכים להטמיע כלי חשיבה והתנהגות חדשים ובראשם לתקן את המידה שבהם הם פגומים מידת החסד. אותו חסד שהתרגל אליו נח בתיבה הוא זה שהקנה לו את היכולת לבנות את העולם מחדש. ולתת לו את הכוח לצאת מן התיבה. ע"פ זה מובנת שאלת אברהם אבינו. אברהם חיפש את הדבר שבזכותו יכלו נח ומשפחתו לצאת מהתיבה בשלום, באיזו זכות הם יצאו.

מי המבול באו כדי להשחית את העולם הישן הבנוי על ההחשבה העצמית בלבד ולבנות עולם חדש שבנוי על אדני מידת החסד.

בית הישיבה כעין תיבת נח הוא ותפקידו כפול הן מן הצד הפשוט להציל ולשמש כמבצר מפני כל מי המבול הרעם סטוחפים בחוץ אולם יותר מכך תפקידה לחנך ולגבש בתלמידה את הטכניים האמיתיים. היא הנותנת לכל בן ישיבה כוח לא לעזובה לעולם ובכל אשר יפני אבני היסוד של חייו הן אלו שניקנו בהיותו קלוט בין מחיצותיה.

**מזל טוב!**

**לרב משה דימנטמן, לרגל נישואי ביתו.**  
**ליוסי גולדנברג, לרגל נישואי ביתו.**  
**לרב באר, להולדת הנכד.**  
**לרב רובינשטיין, להולדת הנכד.**  
**לר' צבי דוניסון, להולדת הבת.**  
**לנתנאל לוג, לנישואיו.**

האמונה על ידי חקירה אבל לא באנשים פחותי ערך כמונו אשר הסכנה עצומה לנטות ולטעות ולעולם לא יעמוד אדם במקום סכנה.<sup>6</sup>

ואמנם, הרב קאפח זצ"ל (תחומין כרך ב' עמודים 242 - 251) הוכיח מדברי הרמב"ם שצריך ללמוד חכמות, וסיים בזה"ל: "אפשר לחלוק על הרמב"ם, אפשר לומר התורה התמימה הדריכתו, אפשר גם לומר הפילוסופיא הארורה הטעתו, אך אי אפשר לאנס את דבריו, אי אפשר לעוות את אמריו. ותו לא מידיו".

אך לפי ר' אלחנן יוצא, שאף שבאמת זו היא דעת הרמב"ם, אך כיום הוא מודה שאין להתעסק בחכמות העלולות להביא לידי כפירה.<sup>7</sup>

ובזה חשבתי להסביר, גם את מה שכתב החסיד יעב"ץ (בספרו 'אור החיים' פ"ב): "אליכם אישים אקרא - מגולת ספרד אני אשר גורשנו בעונותינו הרבים והעצומים, ורוב המתפארים בחכמה וכמעט כולם המירו את כבודם ביום המר, והנשים ועמי הארץ מסרו גופם וממונם על קדושת בוראם". ולפי דברי ר' אלחנן ההסבר לתופעה זו הוא פשוט -

<sup>6</sup> וע"ע בשו"ת משנה הלכות (חלק ח' סימן רמ"ז) שהאריך בעניןהאיסור ללמוד חכמות חיצוניות בימינו.  
<sup>7</sup> וכעין זה פסק המשנה ברורה בביאור הלכה סימן רל"א שאף שהרמב"ם כתב בחריפות כנגד אותם המתפרנסים מהתורה אם הוא היה חי כיום הוא היה מורה להתפרנס מהתורה משום 'על לעשות לה' הפרו תורתך'. ואף אנו נאמר שאין לך 'על לעשות' גדול יותר מחשש מדעות משובשות.

**מתורת רה"צ זצ"ל**  
**תורת חסד**



"קנינים תעשה את התיבה" אמר רבי יצחק מה הקן הזה מטהר את המצורע אף אתה תיבתך מטהרתך" (בב"ר ט.א.) ודברי חז"ל אלו טעונים ביאור עד למאוד שהרי נח מצא חן בעיני ה', ומה טהרה הוא צריך? ויותר מכך, האם אין דינו להינצל? ובוודאי איך הטבע מטהרת?

ומצינו בדברי הזהר הקדוש שמכיוון שנח לא התפלל על דורו אברו הם מן העולם ועל כן נקרא המבול על שמו כמו שנאמר "כי מי נוח זאת לי" (ישעיה נד.ט)

אם כך גם נח על אף שניצול עדיין המבול קרוי על שמו, וזאת מפני שלא התפלל על דורו. אם כך מפני מה ניצל הוא עצמו? וכבר עמד על כך הספרונו (בראשית ו.ח) שכל זאת בגלל שמצא חן בעיני ה' ו"חן" מלשון חנינה מתנת חיים.

יסוד ושורש פגם שיעור קומתו של נח טמון בחטאי כל הדור כולו "שלא נחתם גזר דינם עד שפשטו ידיהם בגזל" (סנהדרין קח ע"א). היסוד המרכזי של בניין העולם היא מידת החסד כמו שנאמר "עולם חסד יבנה" (תהילים פט.ג). מידה זו מעבר לחשיבותה הגדולה אינה כשאר המידות אלא יסוד מרכזי בבניין העולם.

"כשאמר אברהם לשם כיצד יצאתם מן התיבה, אמר לו בצדקה שהיינו עושים. אמר לו אברהם, וכי מה צדקה היה לכם לעשות וכי עניינם היו שם וכו' ועל מי הייתם עושים צדקה? אמר לו, על החיה והבהמה והעוף ויינו ישנים כל הלילה וכו' פעם אחת איחרנו עצמינו ויצא אבי משובר" (שו"ח ט"תהילים לד).

וכבר בתחילת דברי המדרש יש להבין מהי שאלתו של אברהם כיצד יצאתם? היה לו לשאול כיצד נכנסתם וניצלתם? אלא משמע משאלת אברהם שליציאה יש חשיבות גדולה. אם כן נשאלת מהי החשיבות ביציאה?



**אולם תוס' מביא דעת ר"ח** שגורס הפוך-כשני בנ"א חייב שנעשה מחשבתו, או כאדם אחד ופטור שזה כמו שאדם מעביר מיד ימין ליד שמאל שפטור וז"ל

"ור"ח גריס איפכא כשני בני אדם דמי וחייב דאמר לעיל עמד במקומו וקבל חייב וה"נ כי קבלה הוא עצמו ולא חטפה מהילוכו ליחייב דהא איתעביד מחשבתו או דילמא כאדם אחד דמי ופטור דהוי כמו שנותן מימינו לשמאלו דאע"פ שהעבירה ד' אמות פטור"

וצריך להבין למה ר"ח גורס אחרת? וזמה "רע לו" בפירוש רש"י? (במיוחד שבהתחשב בכך שיש על שיטתו קושיות רבות) אבל אם נגיד שר"ח הבין את הגדרת עוקר ומניח כאופציה 3 שהובאה לעיל א"כ מובן, לר"ח קשה שוודאי שאדם שזרק רץ ותפס יהיה חייב שהרי מעיקרא תכנן לתפוס את החפץ א"כ למה שיהיה פטור? לכן היה צריך לגרוס שונה מגירסתנו.

מעיקרא הסתפקתי האם רש"י ותוס' באמת חולקים או שאני מנסה להמציא ביניהם מח' בשביל שתהיה לי חקירה משולשת ונראה להביא קצת ראייה שרש"י ותוס' חולקים מתורא"ש, התורא"ש מקשה על רש"י על הצד שפטור למה פטור? הרי מבוואר שאם התכוון לזרוק 8 זורק 4 חייב א"כ ה"נ אם זרק רץ ותפס חייב דמאי שנא? ולמה הקשה זאת על רש"י ולא על תוס'?! לפי איך שבארנו וודאי שקושייתו לא קשה על תוס'-תוס' אומרים שהצד שפטור זה מפני שאם תפס נחשב לאדם שני ולכן פטור ובהתכוון לזרוק 8 זורק 4 אין כוח שני שנוכל להחשיבו לאדם שני, לכן הקשה רק על רש"י-כמו שנתכוון לזרוק 8 זורק 4 פטור אע"פ שלא נח במקום שתכנן ה"נ אע"פ שלא נח במקום שתכנן חייב.

ומ"מ נראה לתרץ קושיית התורא"ש<sup>2</sup> שאה"נ אם התכוון לזרוק 8 ובא אדם ותפס את החפץ לאחר 4 יהיה פטור מכיוון שלא נחשב שהזרק הניח, אך אם תכנן לזרוק 8 ופגע ב4 עקב רוח או עקב הערכה שגויה זה "חלק מהתכנון" ולכן יהיה חייב כדבארנו לעיל.

<sup>1</sup> עדיין אני לא בטוח שדחפתי את המח' בשביל החקירה אבל זה ס"ס או כתבתי אתזה(ספק אם מישור קורא ת'מדור וגם אם כן ספק אם חולקים או לא). המתכתבא שליט"א הבין שרש"י ותוס' אומרים היינו כך ותודה לדוד שטרית

"עמד במקומו וקבל חייב עקר ממקומו וקבל פטור" [שבת ה.].  
מבוואר בגמ' שאדם הזורק חפץ ונח אצל חברו אם חברו היה פאסיבי חייב הזורק ואם חברו היה אקטיבי דהיינו שעקר ממקומו ותפס אז הזורק פטור. ויש לחקור מדוע במקרה שחברו עקר ממקומו ותפס הזורק פטור? וניתן להגיד שלושה אפשרויות:

- 1) החפץ לא נח מכת הזורק וא"כ יש שני אנשים העושים מלאכה ויש גזה"כ "בעשותה" ששניים שעשו מלאכה יחד פטורים
- 2) ע"מ שהנחה תחשב הנחה צריך הנחה כזאת שמקום ההנחה הינו המקום בו היה אמור החפץ לנוח כבר בשעת העקירה
- 3) הנחה נחשבת הנחה רק אם ינוח איפה שהזורק "תכנן" שייזרק, אם חברו עקר ממקומו ותפס את החפץ אין זה הנחה.

נויש להעיר באפשרויות 2,3 וודאי שאם הזורק תכנן שיפגע במקום X ופגע במקום Y עקב כך שתכנונו לא היה נכון או שבאה רוח והזיזתו וודאי שחייב כי זה "חלק מהתכנון" כלומר מצב שנלקח בחשבון

וע"פ אפשרויות אלו נבין את ספיקו של רבי יוחנן בהמשך העמוד

"בעי ר' יוחנן זרק חפץ ונעקר הוא ממקומו וחזר וקיבלו מהו מאי קמבעיא ליה אמר רב אדא בר אבהה שני כחות באדם אחד קא מבעיא ליה שני כחות באדם אחד כאדם אחד דמי וחייב או דילמא כשני בני אדם דמי ופטור תיקו"

בשלמא לפי אפשרות 1 הספק מובן מאוד האם אדם שזרק וחזר וקיבלו נחשב כאדם אחד וחייב או שני אנשים ופטור ונראה שזה דעת תוס'

"פי' כי היכי דבשני בני אדם פטור הראשון משום דלא עבד כלל הנחה ה"נ כיון שחטפו מהילוכו ולא הניח החפץ ללכת עד מקום הילוכו לא הויא הנחה בלא נח מכת הזורק או דילמא כאדם אחד דמי וכיון דעביד עקירה והנחה חייב ולא דמי לשנים שעשאוה"

**ומלשון רש"י נראה** שסובר כאפשרות 2 שביאר את הספק "דהוה להו שנים שעשאוה דכיון שלא הניח החפץ לילך עד מקום הילוכו ולנוח אלא רץ אחרי ועכבו הויא ליה עקירה קמייתא בלא הנחה.

## הפינה השבתית

### מן השפה זלחון

### של הרב סתיו



"הבה נרדה ונבלה שם שפתם אשר לא ישמעו איש שפת רעהו"<sup>1</sup>. ודרשו על זה חז"ל: "זה שואל לבנה וזה מביא טיט וזה עומד עליו ופוצע את מוחו". תמיד דהתי, הרי בני אדם המדברים בשפות שונות, אין הם מבינים כלל זה את זה. אם כן, כיצד קורה שאחד הבין לבנה והשני טיט. ועוד, מהיכן חוסר הסובלנות שבגלל טעות של אי הבנה הולך ופוצע את מוחו?

חז"ל מנו בין המעלות של הסנהדרין שהם ידעו שבעים לשון, כך שלא היו צריכים מתורגמן בשמיעת עדות. אך לא ברור מה המעלה הגדולה בזה, שכן הדבר מאוד שכיח אצל אנשים שגדלו בערים רב-לאומיות, ואין זה מורה על חכמה מיוחדת.

הגמ' במס' מנחות<sup>2</sup> מבארת מדוע מרדכי נקרא פתחיה, משום שהיה פותח דברים ודורשן וידוע שבעים לשון שבייל לישנא ודריש. הכוונה בזה, שידע לפרש כוונת אדם ע"י דרישת הלשון. הדוגמא המובאת בגמרא, שהגיע אדם חרש, שאינו מדבר, וזמה שהוא שם ידו על עינו ועל סכר הדלת, מרדכי הסיק שיש מקום שנקרא 'עין סוכר'.

המילים אינם רק ציון מוסכם אלא ביטוי למושג בתודעת האדם האומר. ולכן צורות לשון שונות מבטאות מהויות פנימיות שונות, כמו שדרשו חז"ל לשון עברי לדיבור, לשון ארמי לקינה, לשון יון לזמר ולשון רומי לקרב.<sup>3</sup>

כן מצינו בתז"ל שלשון שאינה נקיה על פסול באדם, כמו אותו כהן שבגלל שהתבטא בלשון שאינה נקיה - בדקו ומצאו בו שמץ פסול, ולהפך- התלמיד שהשתמש בלשון נקיה הפך להיות מורה הוראה. להיות מורה הוראה הוא השיא בדרגת לימוד תורה<sup>4</sup> הוא האדם שרמת ידיעתו את התורה והבנתו עם בהירותו בתפיסת העניינים מאפשרות לו לחדש הלכות מעשיות והתנאי- נקיות הלשון. ואולי זה הכוונה בדברי חז"ל שהמדבר בלשון הקודש מוכבט לו שהוא בן עולם הבא. אין הכוונה לשימוש במילים תנכיות מול מילים של ספרות אנגלית, אלא למהות הפנימית של הדיבור שמתבטאת במילות התורה.

ואפשר להבין בזה מדרש תמוה. פרעה ביקש מיוסף שילמדו שפת לשון הקודש ולא קלט, דבר שקשה להבין, אם מדובר בשפה במובן הפשוט - שבני אדם יוכלו לתקשר, אז כיצד פרעה, שידע את כל השפות האחרות, מדוע לא

### הרב משה סתיו שליט"א

הסתדר עם לשון הקודש? אמנם אם מדובר בדיבור באופן הרומז לענייני חכמה פנימיים הרי זה מובן. לשם הוא לא שייך.

וכן מצינו בתז"ל שהייתה יכולת מיוחדת לדבר גם בשפת הרמז, ונקראה לשון חכמה. התורה אינה מפרשת מהו חטאו של דור הפלגה, אם בכלל. אמנם הפסוק מתאר מצב שהייתה לשון אחת שגרמה לדברים אחדים. ונראה לבאר, שהייתה אחדות מוחלטת מסביב לרעיון אחד. הבעייתיות בזה, שכל הרבגוניות האנושית התבטלה לחלוטין מסביב לאותו רעיון. כמו שאומרים חז"ל שאילו נפל אדם - לא שמו לב, ואילו נפלה לבנה - היו בוכים. הלבניה מסמלת את האידיאל הגדול אליו שאפו, האנשים שפעלו להשיג אותו - לא ספרו אותה.

כל רעיון טוטליטרי שדוגל בתפיסה של כלל<sup>5</sup> מוחקת את הקול הפנימי של חלקים שונים מהחברה שלא מוצאים בה ביטוי. במערכת כזאת לא תאפשר שום התקדמות או פיתוח לא בתחום הגשמי<sup>6</sup> ובודאי שלא בתחום האמוני הרוחני.

יעוין בספורנו במקום, שאפשרות השפעת אברהם נוצרה רק ע"י הפילוג בין האומות. וכן רמז בסוף התורה: "זכור ימות עולם בינו שנות דור ודור, בהנחל עליון גויים, בהפרידו בני אדם יצב גבולות עמים - למספר בני ישראל"<sup>7</sup>. הפרדת הלאומים לתועלת עם ישראל.

וכזה נבאר את השאלות שפתחנו בהם. חלוקת השפות בדור הפלגה לא התחילה מכך שכל אחד דיבר שפה אחרת, אלא מכך שהוא חשב אחרת. כל אחד שאף למטרה שונה - ולכן הגיעו למצב של "פוצע את מוחו". השוני הוא לא במילה אלא בדרך הביטוי שלך, וממילא בטלה אפשרות התיאום בין האנשים. להמחשת העניין, כאשר אתה שומע את המילה 'עוף' יתכן שיצטיר במוחך שניצל עסיסי או תרנגולת מקרקרת ושמא יונה על אדן החלון. תלוי מי אתה ומאיפה באת.

ובכל תקופה החשיבה השונה בין אנשים מפרידה ומפרקת את כל יכולות ההתארגנות בין אנשים, החל מהאיחוד האירופי ועד...

הבה נבחר את שפתינו אנו, ונכלל בבחירתו של הקב"ה "כי יעקב בחר לו יה ישראל לסגולתו".

<sup>5</sup> וזה לא משנה אם מדובר במפלגה הקומוניסטית או בשבט של תנועת נוער.

<sup>6</sup> ולכן, רק אחר דור הפלגה התפשטה האנושות בכל העולם כמבוואר בתורה.

<sup>7</sup> האזינו.

<sup>1</sup> בראשית י"א ז'.

<sup>2</sup> דף טד:סו.

<sup>3</sup> ירושלמי מגילה א, ה"ט.

<sup>4</sup> אלף נכנסים למקרא וכו' ואחד להוראה.